

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1079750/1

בבית הדין הרבני האזורי אריאל

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר פרימן – אב"ד, הרב מאיר קאהן, הרב יצחק רפפורט

בעניין: עיזבון המנוחה פלונית

המבקש: פלוני (ואחרים)

נגד

המשיב: אלמוני

הנדון: צוואה שנערכה בסיוע המוטב בה

פסק דין

רקע

בפני בית הדין בקשת הבן [פלוני] לקיום צוואת אמו המנוחה [פלונית] ז"ל, ומנגד התנגדות של הבן [אלמוני] לאישור הצוואה.

המנוחה נפטרה ביום כ' בניסן תשע"ו (28.4.16) בהיותה אלמנה. המנוחה הותירה שלושה בנים. המנוחה הותירה צוואה.

להלן העתק הצוואה:

"שטר צוואה

כאשר לא ידע אדם עת פקודתו ומידת ימיו:

והואיל והחלטתי לסדר צוואה זו, שתהיה בת תוקף הן לפי דיני תורת ישראל והן על פי חוקי המדינות בהן ימצא רכושי, ולמסור רצוני האחרון לכל אשר יעלה ברכושי כמפורט להלן, לאחר אריכות ימי ושנותיי, אני החתומה מטה: [פלונית], בהיותי בדעה צלולה ומיושבת, ומרצוני הטוב והחופשי, בלי אונס וכפייה בהיותי בריאה ברוחי ובלתי נפתה לכתוב צוואה זו בתרמית או בהשפעה בלתי הוגנת:

אני מבטלת בזאת כל צוואה או מסמך אחר או התחייבות אחרת בכתב או בעל פה ביחס לעיזבוני שנעשו קודם לכן ועושה במקומם צוואה זו.

כל אדם אשר על פי דין תורה הינו יורשי זכאי לקבל ארבעה דולר מעיזבוני אם יבקש זאת.

תמונה של "אבל פן" שנקראת בריאת חוה יינתן לנכדי [...] שרשרת של "שטרן" יינתן לבת אחותי [...]

דירת המגורים, חסכוניות הבנקים וכל רכושי בין בארץ ובין בחו"ל, אני נותנת לאנשים המפורטים להלן כדלקמן: לבני [פלוני], ומתוך חלקו שיקבל מרכושי ייתן לבני [א'] עשרה אחוזים ובתנאי שיחזיר לי או לבני [פלוני] את

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

ההלוואה בסך מאה אלף ש"ח אשר נתתי לו; אחוז אחד מכל רכושי ישמש להוצאות קבורה, ואם יישאר סכום כסף לאחר כיסוי הוצאות הקבורה והמצבה יינתן הכסף לצדקה.

על גבי המצבה יהיה רשום פ"נ בשיבה טובה שאהבתי לצאצאיה ולארצה לא ידע גבול ובעיקר טרחה להפיץ את ידיעותיה על ירושלים לדורותיה.

את כל מה שאני נותנת על פי שטר צוואה זה, הנני נותנת מהיום שעה אחת קודם מותי. אולם בהמשך כל ימי חיי אני רשאית לחזור בי ולעשות ברכושי כטוב בעיניי.

את כל הכתוב לעיל, עשיתי מרצוני הטוב והגמור בדעה צלולה ומיושבת עלי כצוואה בריא הקיימת לעולם והקניתי לכל אחד ואחת מהנזכרים לעיל כל השייך לו לחלקו בקניין גמור אגב סודר, ואגב קרקע, כל דבר בקניינו באופן היותר מועיל על פי תורתנו הקדושה ותקנות חז"ל ואם יש דבר שאין קניין מועיל בו, לא יגרע מתוקף הקניינים בשאר דברים שמועיל בהם קניין.

ועל רכושי שאין קניין נתפס בו, הנני מודה בהודאה גמורה ומוחלטת שכנגד רכוש זה, כפי הסכום שיעלה רכוש זה שעה אחת קודם מותי, התחייבתי הן בנדר והן בתורת שעבוד הגוף, באופן שפירעון החוב הנ"ל לא יחול אלא שעה אחת קודם מותי, והשעבוד נעשה באופן המועיל ביותר ונעשה באופן שלא יישאר שום פקפוק וערעור ליורשי ולשום אדם בעולם.

כל ספק בלשון צוואה זו, יהיה נידון לטובת הנהנה, וקבלתי על עצמי את סברת הפוסקים המקיימים שטר זה.

כל תנאי שבצוואה זו נעשה כחומר כל התנאים העשויים כתיקון חז"ל וכתנאי בני גד ובני ראובן.

כל הדברים האלה נחתמו בפני העדים דלהלן, שהם כשרים לכל דבר ואמרתי להם הוו עלי עדים וכתבו את השטר והם קנו מידי בקניין גמור אגב סודר כדת וכדין, וכאילו נעשה בבית דין חשוב.

תאריך: ג' אדר א' תשנ"ד (3.2.14)

חתימת המצווה [—]

אנו החתומים מטה מאשרים בזה שהמצווה, בהיותה בדעה צלולה וברצונה הטוב, אמרה לנו, הוו עלי עדים על כל האמור בצוואה זו, ובפנינו חתמה על שטר צוואה זה, וזכינו בשטר זה עבור הזוכים המפורטים לעיל, וקנינו ממנה בקניין גמור אגב סודר על כל האמור לעיל, וזכינו עבור כל הזוכים הנ"ל.

תאריך 3.2.14

חתימת עד א' [—] חתימת עד ב' [—]

[שמות העדים ומספרי ת"ז]

המנוחה הותירה שלושה בנים היורשים לפי דין תורה: [פלוני], [א'] ו[אלמוני]. לשלושת הבנים ציוותה ארבעה דולר לכל אחד. את שאר העיזבון ציוותה לבן [פלוני], והורתה ש[פלוני] ייתן עשרה אחוזים מהעיזבון לבן [א'] לאחר שהלה יפרע חוב. כמו כן ציוותה לתת תמונה לנכד ושרשרת לאחיינית. הצוואה נעשתה באמצעות הקנאות והתחייבויות לפי דין תורה.

הבן [פלוני] הגיש בקשה לאישור הצוואה. הבן [א'] מסכים לסמכות בית הדין ולא הגיש התנגדות לקיום הצוואה. הבן [אלמוני] אמנם מסכים לסמכות בית הדין אך מתנגד לקיום

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

הצוואה. שאר הזוכים – הנכד והאחיינית מבקשים לקיים את הצוואה. התקיימו דיונים בבית הדין ובהם נשמעו טענות ההתנגדות של הבן [אלמוני], התקבלו עדויות, מסמכים ותגובות.

טענת ההתנגדות

בדיון שהתקיים ביום י"ב באלול התשע"ו (15.9.2016) הבן [אלמוני] הסכים לסמכות בית הדין לדון בבקשה, אך הביע את התנגדותו לקיום הצוואה בבית הדין. להלן טענותיו מפרוטוקול הדיון:

"יש שלוש סיבות לביטול הצוואה:

אדם שנהנה מהצוואה לא יכול לערוך את הצוואה. הוא אמר לי בעל פה שהוא עזר לה לכתוב את הצוואה.

דבר שני: אמנו הייתה מורה שנים וספרנית, היה לה ידע משובח בעברית אם היא זקוקה לעזרה בניסוח כנראה שמצבה הבריאותי לא היה סביר.

היא סבלה מתעוקת לב ומלחץ בריאות."

למעשה התנגדות הבן [אלמוני] לקיום הצוואה מושתתת על שני טיעונים מרכזיים, הראשון עובדתי והשני משפטי-פורמלי. במישור העובדתי נטען שמצב בריאותה של המנוחה לא אפשר לה לערוך את הצוואה. במישור המשפטי-הפורמלי נטען שיש לבטל צוואה שנערכה על ידי מי שזוכה בה – הבן [פלונני] היה שותף לעריכת הצוואה בעוד הוא זוכה ברוב העיזבון לפי הצוואה.

דיון

המצב הבריאותי

הטיעון העובדתי על מצב בריאותה של המנוחה: במהלך הדיון התברר שהמנוחה שהתה בתקופה האחרונה לחייה בבית בנה [פלונני] ומצב בריאותה לא היה טוב, לאחר שעברה אירוע מוחי. בתקופה קודמת התגוררה המנוחה בביתה בדיר מוגן "מעון הרופא" שבמוצא עילית, תפקדה בכוחות עצמה והייתה במצב בריאותי טוב ובדעה צלולה.

הבן [אלמוני] חשב שהצוואה נערכה בתקופה בה המנוחה שהתה בבית של [פלונני] כאשר מצבה הבריאותי לא היה טוב ולכן העלה את הטיעון על מצבה הבריאותי.

אמנם במהלך הדיונים התברר שהחתימה על הצוואה הייתה בתקופה שבה שהתה המנוחה עדיין בדיר המוגן, הייתה במצב בריאותי טוב ובדעה צלולה. הבן [אלמוני] לא היה כלל בקשר עם אמו המנוחה ומכאן מקור טעותו. לאחר שהדברים התבררו בדיון, חזר בו הבן [אלמוני] למעשה מטענתו בדבר מצבה הבריאותי והמשיך לנמק את התנגדותו רק בפגם המשפטי של עריכת הצוואה בידי הזוכה בה.

גם שני העדים החתומים על הצוואה העידו על כך שבזמן החתימה על הצוואה המנוחה גרה בדירתה בדיר המוגן, הייתה בדעה צלולה, תפקדה בכוחות עצמה והייתה במצב בריאותי טוב. הצוואה נחתמה לפי האירוע המוחי שבו לקתה.

מכאן שיש לדחות את הטענות על מצבה הבריאותי של המנוחה.

זוכה בצוואה שלקח חלק בעריכתה

הטיעון המשפטי-הפורמלי: בסעיף 35 לחוק הירושה, תשכ"ה – 1965 נאמר:

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

"הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה [...] בטלה."

מלשון החוק עולה שקיימת עילה לביטול צוואה כאשר הזוכה בצוואה לקח חלק בעריכתה. טענתו העיקרית של הבן [אלמוני], המתנגד לקיום הצוואה, נשענת על האמור בסעיף האמור. שכן הבן [פלוגי], הזוכה העיקרי בצוואה, נטל חלק בעריכת הצוואה. ואכן בדיונים התברר שהבן [פלוגי] נטל חלק בעריכת הצוואה.

בדברי ההסבר להצעת חוק הירושה מתשי"ב נאמר ביחס לסעיף האמור, שהמחוקק רצה להרתיע אנשים מלקחת חלק בעריכת צוואה לטובתם מהחשש שפעילות כזו גורמת לחץ אסור על המצווה-המוריש. כלומר חשש לעיוות הרצון החופשי שהוא היסוד החשוב ביותר בהורשה על פי צוואה. הגיונו של סעיף 35 הוא כי האנשים המנויים בו עשויים להשפיע על המוריש שלא כדין. האנשים האלה נמנים על "חוג החשודים" מראש בעיני החוק.

ההשפעה השלילית של עורך הצוואה יכולה להיות בשני מישורים, הראשון בעצם השידול לעריכת הצוואה. ייתכן שללא התערבות העורך, המצווה כלל לא היה כותב צוואה והיו חלים דיני הירושה הרגילים. החשש השני הוא שעורך הצוואה עלול להשפיע על תוכן הצוואה כך שיגרום לשינוי מרצונו החופשי של המצווה.

המחוקק הציב חזקה חלוטה לביטול הצוואה ולקבלת טענות המתנגדים לקיום הצוואה בכל מקום שהייתה פעולה "אסורה" כלפי המצווה שעה שהזוכים בצוואה ערכו את הצוואה. לכן כאשר מתעורר ערעור או ספק בשאלה מה היה רצונו האמיתי של המוריש, ועולה הטענה בדבר השפעה על רצון המצווה, די בעובדה שהזוכה בצוואה היה שותף לעריכתה כדי לקבל את הטענה שהזוכה אכן השפיע על רצונו של המצווה בעריכת הצוואה או בתוכנה.

משכך, המכנה המשותף למקרים בהם יש לבטל את הצוואה לפי הסעיף האמור, הוא קיום טענה של המתנגדים לקיום הצוואה, שלפיה הייתה התערבות והשפעה של עורכי הצוואה על רצונו החופשי של המוריש. כאשר עולה טענה שהייתה השפעה על רצון המצווה, הטענה תתקבל כל אימת שהזוכה היה שותף לעריכת הצוואה, מפאת החזקה שעורכי הצוואה משפיעים על רצון המוריש.

מכאן שאם אין טענה ביחס לשינוי רצון המצווה, הרי שאין בפגם של עריכת הצוואה כשלעצמו כדי לפסול את הצוואה. במקום שברור לכול מה היה רצונו של המצווה ולא נשמעה כל טענה ביחס לרצון המצווה אין לראות בפגם טכני של עריכת הצוואה על ידי הזוכה דבר הפוסל את הצוואה, שכן הפסלות של עורך הצוואה האמורה בסעיף 35 לחוק הירושה היא פסלות בגין שינוי ברצון המוריש.

בכל מקום שבו אין פקפוק ואין ערעור מה היה רצון המצווה, יש לקיים את רצון המצווה אשר מוסכם על הכול. הפגם האמור בסעיף 35 הוא פגם מהותי של שינוי ברצון המוריש ולא פגם טכני. בכל מקום שבו סר החשש לפגם המהותי של שינוי ברצון המוריש יש לקיים את הצוואה על אף קיומו של פגם טכני שאינו מהותי. אין לקבוע מסמרות קבועים ולהחיל באופן גורף ובכל מקרה את הפגם הטכני של עריכת הצוואה בידי הזוכה, אלא יש להתחשב בנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה.

כך גם קבע השופט (כתוארו אז) ברק בע"א 433/77 (הררי נגד הררי, פ"ד לד (1) 776), וכתב:

"לקיחת חלק בעריכת צוואה הינו ביטוי גמיש אשר מתמלא תוכן על פי הנסיבות המיוחדות של כל מקרה ומקרה, מטבעו, אין הוא סובל מסמרות קבועים."

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

אילנעיצת "מסמרות קבועים" מאפשרת לעתים את הרחבת הוראת החוק ולעתים את צמצומה. ברור הדבר שהוראת החוק מתייחסת לפגם מהותי בשיבוש רצון המצווה ולא לפגם טכני.

כך, מעשים בכל יום בבתי הדין ובבתי המשפט שמקיימים צוואות ואין בודקים בכל מקרה מי היה שותף לעריכת הצוואה כל עוד לא נשמעת טענת התנגדות בדבר השפעה על רצון המצווה – כל עוד לא נשמעת טענה של השפעה שלילית על רצון המצווה, ההנחה היא שהצוואה משקפת את רצון המצווה גם אם הזוכים סייעו לעריכת הצוואה.

רק אם נשמעה טענה שהייתה השפעה על רצון המצווה תיבדק השאלה מי היה שותף לעריכת הצוואה, שכן עריכת הצוואה על ידי הזוכה בה היא פגם מהותי מכוח חזקה של שינוי ברצון המצווה ולא פגם טכני. בכל מקום שבו לא קיים החשש לפגם המהותי, הפגם הטכני הקיים בעריכת הצוואה לא יפסול את הצוואה.

דוגמה נוספת הממחישה את העיקרון שהפגם האמור הוא פגם מהותי ולא פגם טכני, עולה מתוך החלטת בית הדין הרבני האזורי בתל אביב יפו בתיק 1116964/1 מיום ד' באייר תשע"ז (30.4.17) שבה עסק בית הדין בצוואה שעלה ממנה שהזוכה בצוואה נטלה חלק בעריכתה. להלן ההחלטה:

"בפני בית הדין בקשה לאישור צוואת המנוח.

בסעיף 10 ה' לצוואה נאמר: 'אנו מצהירים כי בתנו [...] סייעה בידינו בהדפסת הצוואה לבקשתנו ובידיעתה של בתנו [...]'

לכאורה קיים פגם בצוואה שכן סעיף 35 לחוק הירושה קובע בטלות לגבי צוואה המזכה את מי שערך את הצוואה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה. אמנם במהלך הדיון בבית הדין התברר שכל הירושים וכל בעלי העניין מודים שהאמור בצוואה משקף את רצון המנוח, והסיוע היה לצורך הוצאת רצון המצווה, על כן בנסיבות אלה בית הדין מחליט לקיים את הצוואה, בנוסף נערכו קניינים על פי ההלכה."

בנדון האמור היה ברור שהזוכה בצוואה הייתה שותפה לעריכת הצוואה. כך נכתב בצוואה. בכל זאת אושרה הצוואה לאחר שהתברר שאין ספק שהצוואה אכן משקפת את רצונו של המצווים. הרי שהפגם של זוכה העורך צוואה קיים רק כשקיימת טענה שהעורך שינה את רצון המצווה. בכל מקום שאין טענות ביחס להשפעה על רצון המצווה יש לקיים את הצוואה.

בנדון דנן כל טענת ההתנגדות של הבן [אלמוני] מתבססת אך ורק על הפגם הטכני שחל בעריכת הצוואה על ידי הזוכה, הבן [פלוגי]. לא נשמעה כל טענה בדבר השפעה על רצון המנוחה. המערער הסכים ואישר, הן ביחס לכתיבת הצוואה והן ביחס לתוכן הצוואה, שלא חלה כל השפעה על רצון המנוחה והצוואה משקפת את רצונה המלא והחופשי. הבן [אלמוני] הודה שלאמו המנוחה היה מנהג לכתוב צוואות, והזוכים בצוואות היו הקרובים לה באותה תקופה של כתיבת הצוואות. כמו כן הבן [אלמוני] מודה ומסכים לכך שרצון אמו המנוחה היה לנשל אותו מחלקו בירושה, בשל הריחוק והנתק שהיה ביניהם. כל טענתו היא אך ורק בשל פגם טכני ולא בשל פגם מהותי.

להלן קטעים מפרוטוקולים של הדיונים שמהם עולה שהבן [אלמוני] אכן מודה ומסכים לכך שהצוואה משקפת את רצון המנוחה ושלא היה במעשה עריכת הצוואה השפעה על הרצון לכתוב צוואה או על תוכנה. כך בפרוטוקול הדיון מיום י"ב באלול התשע"ו (15.9.2016):

"המבקש [אלמוני]: [...] במהלך השנים הקשר שלי עם אימא שלי הלך ודעך. בשנים האחרונות לא היה לי עם אמי בכלל קשר בכלל. לא היה יחס.

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

בית הדין: היא ניתקה אתך את היחס?

המבקש [אלמוני]: אני ניתקתי אתה את היחס.

בית הדין: ללא הפגמים הללו, אם זה היה רצונה – זה מעורר אצלך תהיות?

המבקש [אלמוני]: לא מעורר אצלי תהיות. ידוע לי שהייתה צוואה קודמת שנקרעה. אני לא זוכר ממתי. כעשר שנים.

בית הדין: מה היה היחס אליך אז?

המבקש [אלמוני]: לא היה יחס. הניתוק בייננו החל לפני עשרים שנה. כתוב [ש]הבן שלי יהיה אחד מהנהנים בצוואה באחוזים כאלה ואחרים. הטענה שלי היא מדוע הבן שלי אז הופיע ובצוואה הנוכחית הוא לא מופיע כנהנה. טענותי הן ביחס לפגמים המשפטיים בצוואה ולא לתוכנה.

בית הדין: האם אתה מסכים לסמכות בית הדין?

המבקש [אלמוני]: אני מסכים לסמכות בית הדין.

וכך בפרוטוקול הדיון מיום א' בכסלו התשע"ז (1.12.2016):

"בית הדין: מבחינת התוכן של הצוואה נראה לך שזה משקף את הרצון של אימא שלך?

[אלמוני]: בתוכן הצוואה נראה שזה מה שהיא רוצה. זה תוכן הצוואה.

בית הדין: היית מופתע מהתוכן שלה?

[אלמוני]: אני אגיד לכבודו מה הפתיע אותי. לא זה שהיא הדירה אותי, אלא שהבן שלי לא נרשם שמו שם. היה לה מנהג כל פעם לשנות את הצוואה בהתאם למקורבים שבאותה תקופה.

בית הדין: אז אתה אומר שזו צוואתה האחרונה שנעשתה לזכות את דורשי טובתה בעת ההיא?

[אלמוני]: כן. בצוואה זכו דורשי טובתה בעת ההיא והיא נפטרה שנתיים וחצי לאחר מכן. מסתבר שלא חל שינוי בשנתיים וחצי האחרונות בדורשי טובתה. אני יודע שהבן שלי היה בקשר עם המנוחה בתקופה הראשונה שלא היה לו ילדים והוא היה נייד יותר. היו הרבה טלפונים.

[פלונני]: כתבתי מכתב לאחי שבו מופיע שהסיבה שהאימא הורידה את הבן של [אלמוני] ששמו [ש'] כי הוא ירד מהארץ. אימא שלי אהבה מאוד את הארץ וזה קרע לה את הלב כמו קריעת ים סוף ולכן הדירה גם אותה.

[אלמוני]: לא הנושא הציונות המשפחתית פה, אלא האם הצוואה תקפה או לא מבחינה משפטית.

מהאמור עולה שהבן [אלמוני], המערער, מאשר שלאמו היה מנהג לכתוב צוואות ולשנותן בהתאם למקורבים שהיו לה בשעת כתיבת הצוואות. לא חלה השפעה על רצון המנוחה בעצם כתיבת הצוואה, שכן כך היה מנהגה לכתוב צוואות מבלי שהשפיעו עליה לכתוב צוואה. ביחס לתוכן הצוואה, המערער מאשר שרצון אמו היה לנשל אותו בשל הנתק שהיה ביניהם וכן לנשל את בנו שירד מהארץ דבר שחרה לאמו. הבן [אלמוני] מודה שגם בצוואה קודמת הוא נושל, אלא שטוען שבצוואה הקודמת היה לבנו חלק.

בית הדין ביקש את עמדות הצדדים לגבי הצוואה הקודמת, לאחר קבלת עמדתם התברר שאין כיום צוואה אחרת זולת הצוואה שהוגשה לקיום בבית הדין. הבן [אלמוני] מסכים לכך

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

שרצון אמו בסוף ימיה היה לנשל גם את בנו שירד מהארץ, דבר שחרה למנוחה בהיותה ציונית וגרם להוציא גם את בנו ממעגל המקורבים למנוחה. כל טענתו היא שבמישור המשפטי חל פגם. נמצא שהטענה היחידה לביטול הצוואה הינה הפגם הטכני המשפטי שבצוואה בהיות הבן [פלוגני] זוכה ושותף לעריכתה.

כאמור, הפגם של עורך הצוואה הזוכה בה, הוא רק פגם מהותי ולא פגם טכני. הוכח שבנדון דנן לא קיים הפגם המהותי, כשהמערער מאשר שהצוואה משקפת את רצון המנוחה. על כן יש לדחות את ההתנגדות. ההתנגדות באה בחוסר תום לב ובניצול סעיף בחוק באופן שלא תואם את המצב. ברור למערער מה היה רצון אמו וברור לו שרצונה משתקף בצוואתה, התנגדותו באה בחוסר תום לב תוך ניצול לרעה של הליכי המשפט.

צוואה בכתב ידה של המנוחה

בנוסף לאמור, נראה שבנדון דנן קיימת תרופה לרפא גם את הפגם הטכני שבעריכת הצוואה בידי הבן [פלוגני] הזוכה בצוואה.

לדברי הבן [פלוגני] קדמה לצוואה שהוגשה לאישור בית הדין, צוואה נוספת, בעלת אותו תוכן. אותה צוואה נכתבה על ידי המנוחה בכתב ידה ובה היא הביעה את רצונה לגבי אופן חלוקת עיזבונה. לדברי הבן [פלוגני] הוא לקח את כתב ידה של אמו המנוחה לרב [צ' פ'] שליט"א – רב הישוב [ק'] על מנת להתאים את האמור בכתב ידה של אמו המנוחה, לצוואה הלכתית תקפה. מכאן שהעריכה שלה היה שותף הבן [פלוגני], הייתה רק עריכה בהתאמת הצוואה לצוואה תקפה לפי ההלכה, ולא הייתה עריכה ביחס לתוכן רצון המנוחה. סיוע לדברים נמצא בתצהיר של הרב [צ' פ'] שליט"א, כדלקמן:

[...]"

2. כרב היישוב [ק'], אני מייעץ לפונים אליי כיצד לערוך צוואות שתהיינה תקפות על פי ההלכה. כך נהגתי בעשרות צוואות, וכך ייעצתי ביחס לצוואת של המנוחה.

3. במקרה הצעתי להוסיף סעיפים אחדים שיתקפו את הצוואה על פי ההלכה, לאחר שבנה של המנוחה, מר [פלוגני], שהוא תושב היישוב, הציג בפני טיוטה של הצוואה שכתבה המנוחה."

הרב [צ' פ'] שליט"א מאשר שהוצגה בפניו צוואה שכתבה המנוחה ובה התגלה רצונה, והעריכה שנעשתה הייתה לשם נתינת תוקף הלכתי לאמור בצוואה, מבלי לשנות את אופן חלוקת העיזבון לפי רצון המנוחה. הרי שקיימת צוואה בכתב ידה של המנוחה והכול מודים שתוכנה כתוכן הצוואה שהוגשה לבית הדין. הצוואה שהוגשה לבית הדין מגלמת את רצון המנוחה כפי שבא לידי ביטוי בכתב ידה. יש באמור כדי לרפא את הפגם שהבן [פלוגני] היה שותף לעריכת הצוואה, לאחר שהתברר שהצוואה שהוצגה היא גילוי לרצון המנוחה בצוואתה בכתב ידה, וכל העריכה נעשתה אך ורק לצורך מתן תוקף הלכתי ללא התערבות ברצון המנוחה.

תוקף הצוואה לפי דין תורה

נותר עדיין לבחון את תוקף הצוואה לפי דין תורה החל בבית הדין. גם חוק הירושה קובע שלאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לדון בבית הדין, בית הדין ידון לפי דין תורה. כך בסעיף 155 לחוק הירושה:

מפקדת אזור יהודה ושומרון

בתי הדין הרבניים

”(א) על אף האמור בסעיפים 66(א) ו-151 מוסמך בית הדין הדתי שהיה לו שיפוט בענייני המעמד האישי של המוריש, לתת צו ירושה וצו קיום צוואה ולקבוע זכויות למזונות מן העיזבון, אם כל הצדדים הנוגעים בדבר לפי חוק זה הביעו בכתב הסכמתם לכך.

[...]

(ג) בעניין שהובא בפני בית דין דתי בהתאם לסעיף קטן (א) מוסמך בית הדין הדתי, על אף האמור בסעיף 148, לנהוג לפי הדין הדתי הנוהג בו. ובלבד שאם היה בין הצדדים קטין או מי שהוכרז פסול דין, לא יהיו זכויות הירושה שלו, אם על פי דין ואם על פי צוואה, וזכויותיו למזונות מן העיזבון פחותות ממה שהיו לפי חוק זה.”

בנדון דנן, כל הנהנים בצוואה כולל הבן [אלמוני] המתנגד לאישור הצוואה, הסכימו לסמכות בית הדין לדון בבקשה לאישור הצוואה. על כן מוסמך בית הדין לדון לפי דין תורה. הצוואה אכן תקפה לפי דין תורה בהיותה ערוכה בקניינים ובהתחייבויות מתאימים, באופן שהעברת הזכויות הייתה עוד בימי חיי המנוחה ובקניינים המועילים. התברר מהצוואה ומהעדויות שהמנוחה עשתה קניינים מועילים והקנתה בהתאם לרצונה החופשי. התברר שההנחיות לעריכת הצוואה לפי דין תורה ניתנו על ידי הרב [צ' פ'] שליט"א – רב הישוב [ק']. מהאמור עולה שהצוואה תקפה לפי דין תורה.

התאריך הנקוב בצוואה – הערה

יש להעיר שבתאריך הרשום בצוואה קיימת סתירה בין התאריך העברי לתאריך הלועזי.

בית הדין ביקש את עמדות המבקשים לעניין. הבן [פלונני] הבהיר שמדובר בטעות קולמוס, שאר הנוגעים בדבר לא הגיבו.

אכן נראה שמדובר בטעות קולמוס שחלה בכתיבת התאריך העברי – בטעות נכתבה השנה תשנ"ד במקום תשע"ד. בנוסף קיימת עדות של שני העדים לצוואה החתומים בצוואה עם תאריך לועזי התואם לתאריך הלועזי של חתימת המנוחה. יש לקבוע שהצוואה נחתמה ביום 3.2.14 כאמור בצוואה – בתאריך העברי ג' באדר א' תשע"ד ולא בתאריך המופיע בצוואה, ג' באדר א' תשנ"ד [וחיזוק לכך גם מהעובדה שתשנ"ד לא הייתה שנה מעוברת ולא היה בה כלל "אדר א'"].

מסקנה

הן לפי דין תורה והן לפי חוק הירושה צוואת המנוחה תקפה ויש לאשרה.

הרב מאיר פרימן – אב"ד

אני מצטרף לאמור.

הרב מאיר קאהן

גם אני מצטרף לאמור.

הרב יצחק רפפורט

הכרעה ופסק דין

לאור האמור, מחליט בית הדין:

מפקדת אזור יהודה ושומרון בתי הדין הרבניים

1. בית הדין מאשר את צוואת המנוחה מיום ג' באדר א' (3.2.14).
2. התאריך העברי שבו נחתמה הצוואה הוא ג' באדר א' תשע"ד.
3. ניתן לפרסם את פסק הדין לאחר השמטת פרטים מזהים – שם המנוחה ושמות הנהנים לפי הצוואה.
ניתן ביום י"א בסיוון התשע"ז (5.6.2017).

הרב יצחק רפפורט

הרב מאיר קאהן

הרב מאיר פרימן – אב"ד